

een antwoord in duizend woorden

Wat ontgaat ons in het voetbal?

Jamal Ouariachi is schrijver. Hij woont in Amsterdam.

Het begon een jaar of zeven geleden, na een leven vol afkeer van voetbal. Ik had voor de zomer mijn sociale leven op min tien gezet omdat er een roman af moest. Na een lange werkdag was er 's avonds de troost van het WK 2014. Die wedstrijden werkten als heroïne: genotvolle verdoving. Het hielp waarschijnlijk dat Nederland het redde tot in de halve finales, maar ook als Nederland niet speelde keek ik, en als de wedstrijd niet al te spannend was, lukte het zelfs nog om wat literaire arbeid gedaan te krijgen.

Ook bij het huidige EK verslind ik weer zo'n beetje alles wat er voorbijkomt. Behalve de analyses. Dat gelul in de leegte, dat kan ik niet aanhoren. Het komt door de coach. Of nee, de spelers hebben niet genoeg tijd gehad om op elkaar ingespeeld te raken. Nee, het komt door het 5-3-2-systeem. Nee, het komt door die en die speler – die staat daar niet op z'n plek. 'De keeper kon meer doen' – wat dan? En waarom deed-ie dat dan niet? 'Die aanvaller raakte de bal daar nét niet lekker' – hoe kan dat dan, hier oefent zo'n man toch dag in dag uit op? Machteloos wordt er gegrepen naar woorden die geen houvast bieden. Misschien is het dat wel wat voetbal zo'n sterk religieus karakter geeft, misschien verklaart precies dat onbenoembare de wereldwijde aantrekkingskracht van het spel. En klampen ook de voetballers zelf zich daarom vast aan religieuze rituelen. Memphis Depay steekt na

een doelpunt zijn vingers in de oren en richt ze daarna ten hemel. Anderen kussen een ketinkje voor ze het veld in gaan of slaan een kruis.

(273)

Dat mysterieuze aspect van voetbal – je zou het ook Toeval of de Onvoorspelbaarheid van de Werkelijkheid kunnen noemen – roept al snel de associatie met de kunsten op. Ook bij overwelldigende kunst is er altijd een je ne sais quoi dat uitstijgt boven louter de technische vaardigheden van de maker.

De coronalockdowns betekenden goud geld voor het Amerikaanse bedrijf MasterClass: in online collegereksen leren de aller-grootste muzikanten, regisseurs, fotografen en schrijvers hun pupillen de fijne kneepjes van het vak. Maar wat die 'docenten' ook vertellen over techniek, methode, visie – altijd blijft er voor de leerling het gevoel bestaan dat er iets is wat je ontgaat.

Omgekeerd gold hetzelfde. Tijdens de eerste coronamaanden gaf ik, via Zoom, een cursus fictie voor aspirant-schrijvers en wat ik ook vertelde, ik had het idee dat ik de essentie van het schrijverschap niet kon overdragen. Dat ik zelf misschien niet eens precies wist hoe een geslaagd stuk tekst tot stand komt. Zoals geen voetbalanalist overtuigend weet te verklaren waarom een vedette als Ronaldo met zijn team al na de achtste finale uit het EK lag (*well done*, Rode Duivels!), zo kan ik als schrijver niet volledig verklaren waarom *Sabbaths theater* van Philip Roth briljant is en zijn novelle *De vermedering* een beschamend gedrocht.

(480)

Er is een anekdote van de Chinese taoïstische filosoof Zhuang Zi (ca. 369-286 v.Chr.) over een graaf genaamd Huan, die van de eenvoudige wagenmaker Pian de vraag krijgt wat hij aan het lezen is. 'De woorden van wijze mannen', antwoordt de graaf (in de vertaling van Kristofer Schipper). 'Leven die wijze mannen nog?' vraagt Pian. Nee. 'Dan is wat u leest niets anders dan de stront van de mensen van vroeger!'

Brutale opmerking, maar de wagenmaker verklaart zich nader aan de hand van zijn eigen ambacht. 'Wanneer je een wiel hakt en je maakt het ruim, dan past het makkelijk op de as maar gaat het wobbelen. Maak je het nauw, dan krijg je problemen als de as er niet in gaat.' En zo verder. Je moet zulke dingen aanvoelen, je krijgt het geleidelijk aan in de vingers. 'Ergens zit er daar een kunstvaardigheid,' zegt Pian, 'die je niet met woorden kunt uitdrukken. Zelfs aan mijn eigen zoon kan uw dienaar dat niet voordoen, en mijn zoon kan het ook niet van uw dienaar leren. En daarom is het dat ik op meer dan zeventigjarige leeftijd, als oude man, hier nog steeds wielen sta te hakken. De mensen van toen zijn gestorven samen met de dingen die ze niet konden overdragen, en hieruit volgt dat wat u in uw boeken leest niets anders is dan de stront van de mensen van vroeger.'

Hier wordt een poging gedaan iets duidelijk te maken over het onzegbare: dat wat niet

met woorden kan worden overgedragen. Religieus-filosofisch geïnterpreteerd: inzicht verkrijgt je niet via de taal, maar moet door oefening tot stand komen. Toch klopt hier iets niet helemaal, al was het maar het feit dat de teksten van Zhuang Zi tweeënhalve millennium na dato nog altijd gelezen worden. Zo onbelangrijk is die taal dus niet.

(781)

De Andalusische filosoof Ibn Tufayl (ca. 1100-1185) danst in zijn allegorische vertelling *Hayy Ibn Yaqzan* ook rondom het onzegbare. Zijn hoofdpersonage Hayy, opgegroeid in eenzame afzondering, komt door soefi-achtige rituelen tot een rechtstreeks contact met God. Wanneer hij uiteindelijk toch in de normale mensenwereld belandt en daar zijn ideeën begint te prediken, ontdekt hij dat het 'gewone' volk niet ontvankelijk is voor zijn mystiek. Alleen wie er talent voor heeft en het juiste pad van oefening volgt, kan tot wijsheid komen. Ook deze wijsheid is niet overdraagbaar met woorden.

Machteloos wordt er gegrepen naar woorden die geen houvast bieden. Misschien is het dat wel wat voetbal zo'n sterk religieus karakter geeft, misschien verklaart precies dat onbenoembare de wereldwijde aantrekkingskracht van het spel

Ik haal twee filosofen aan uit niet-westerse denkradities om te illustreren hoe wijdverbreid de idee van het onzegbare is. Voor een schrijver, die slechts van woorden leeft, is dat een deprimerende gedachte. Ik weiger erin mee te gaan. Elke mystieke ervaring vindt plaats in het bewustzijn, is net zo goed een spel van hersencellen als elke andere ervaring, is te analyseren als elke andere ervaring. En wat te analyseren valt, is te benoemen. Met woorden.

Als een supercomputer die nog moet worden uitgevonden, ooit elke minuscule omstandigheid rondom en in een voetbalwedstrijd kan registreren en statistisch analyseren, zullen daar verklaringen uit voortvloeien waar geen hedendaagse voetbalanalist tegenop kan.

Wel zullen het droge verklaringen zijn. Ze zullen de aantrekkelijke slordigheid van het menselijke missen.

(1000)

Afwisselend zoeken Jeroen Olyslaegers, Charlotte Van den Broeck en Jamal Ouariachi in 1000 woorden een antwoord op een eigen actuele vraag.

